

International Journal of Social Sciences

ISSN: 2587-2591

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.4.3>

Volume 2/2 Fall

2018 p. 33-49

HİNT-ĀRĪ TOPLUMUNDA SU KÜLTÜ VE RĠGVEDA'DA SU VE NEHİR İLAHİLERİ

WATER CULT IN THE INDO-ARYAN SOCIETY WATER AND RIVER HYMNS IN THE RIGVEDA

Esra Kökdemir*

ÖZ

Yaratılıştan beri önemli bir yere sahip olan su, ilk çağlardan beri insanlar için bir yaşam kaynağı olmuştur. Böylece insanlar su kaynaklarının olduğu bölgelere yerleşmişler ve uygarlıklarını bu bölgelerde kurmuşlardır. Tüm toplumlarda olduğu gibi Hint toplumu için de “su” büyük bir öneme sahiptir. Çünkü onlar anlam veremedikleri çeşitli doğa olayları karşısında kendilerini aciz görüp bu doğa olaylarını ancak tanrısal bir gücün yapabileceğine inanmışlardır. Bu yüzden her bir tanrı(ça) ismini bu düşünceye göre vermişlerdir. Aslında bir tür animizmin de göstergesi olan su kültürü Hint toplumunda oldukça yaygın bir şekilde görülmektedir. Su kültürü gibi ateş, yağmur ve güneş gibi doğal fenomenler tanrılaştırılmıştır. Agni “ateş”, İndra “fırtına”, Dyaus “gökyüzü, cennet”, Prthivī “dünya”, Surya “güneş”, Ushas “şafak” olarak bilinmektedirler. M.Ö. 1500 yıllarında yazıldıkları var sayılan ve Hinduların en eski kitabı olan Rigveda’da tanrılara sunulan ilahilerin yanı sıra “su, nehir” gibi isimler taşıyan ilahilerin olduğu da görülmektedir. Bu çalışmada, kutsal kitaplarında suyu nasıl ilahlaştırdıklarını inceleyerek toplumun yaşayış tarzı hakkında bilgiler ortaya koymaya çalışılacaktır. Çalışmaya, Hintlilerin ilk kutsal kitabı olan Rigveda ilahilerindeki “su” ve “nehir” ilahileri konu olacaktır.

Anahtar Sözcük: Su Kültü, Rigveda, Su İlahileri, Hint Toplumunu

* Arş. Gör, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Hindoloji Anabilim Dalı, E-mail: esrabykbahceci@gmail.com

ABSTRACT

Water, which has been an important place since Creation, has been a source of life for people since the early ages. Therefore, people have settled in the area where water resources exist and have established their civilizations in these regions. Like in all societies, "water" in Indian society has a great importance. Because they believed that they could not make sense of themselves in the face of various natural phenomena they could not understand and could only make these natural phenomena a divine force. Therefore, each god (dess) gave the name according to this idea. Indeed, a kind of animism is also a sign of water ash, which is quite common in Indian society. As a water cult, natural phenomena that is fire, rain, and sun has been known as divinise. Agni is known that as "fire", Indra "storm", Dyaus "sky, heaven", Prthivī "world", Surya "sun", Ushas "dawn". It is also seen that in Rgveda, the earliest book of the Hindus considered to be written in the 1500s B.C, there are the provinces with names such as "water, river" as well as the provinces presented to the gods. In this study, we will try to reveal information about the way of life of the society by examining how they divine water in their holy books. The study will be about the "water" and "river" hymns of Rgveda, the first important holy book of the Indians.

Key Words: Water Cult, Rgveda, Water Hymns, Indian Society

Giriş

Paleolitik çağdan neolitik çağa geçişte insanoğlu, mağara yaşamından yerleşik hayata geçmiştir. Bu geçiş sırasında tercihleri bugün de yaşamın kaynağı olan nehir kenarları gibi verimli topraklar olmuştur. Daha ilerleyen çağlarda -tunç çağı- gelişmiş uygarlıklardaki insan topluluklarının, neolitik insan topluluklarında olduğu gibi yerleşik alan seçiminde nehirlerin öncelikli olduğunu görebiliriz. Örneğin Hekataios ve Herodotos'un eserlerinde belirttikleri gibi, Mısır, Nil Nehri'nin bir armağanı olarak antik dönemde isimlendirilmiştir². Mısır uygarlığı ile çağdaş kurulmuş olan Mezopotamya bölgesinde kurulmuş olan Sümer uygarlığına baktığımızda aynı şeyi söylemek yanlış olmayacaktır. Mısır için Nil ne ise, Dicle ile Fırat da Mezopotamya'da kurulan uygarlıklar için aynı anlamı taşımış olmalıdır. Hemen hemen aynı çağlarda kurulmuş olan Hint uygarlıkları için de İndus nehrini söyleyebiliriz. Konu ile ilgili McNeill şöyle düşünmektedir; "*İnsanlığın en eski uygarlıkları Dicle-Fırat ve Nil vadilerinde, İ.Ö. 3500- 3000 dolaylarında gelişti. Çok geçmeden onların koyduğu örneği İndus Vadisi izledi*" (McNeill, 2015: 21).

² Ayrıntılı bilgi için bkz.: J. Gwyn Griffiths, Hecataeus and Herodotus on "A Gift of the River", Journal of Near Eastern Studies Vol. 25, No. 1 (Jan., 1966), pp. 57-61

TOBİDER

International Journal of Social Sciences
Volume 2/2 2018 Fall p. 33-49

Diğer toplumlarda olduğu gibi Hindular için de su, tarih boyunca stratejik bir öneme sahip olmuştur. Tıpkı bugün gibi o zamanlarda da yerleşim alanları akarsu boylarına ve okyanusun kıyılarına kurulmuştur. “*Hint yerlileri ağaç, kaya, nehir gibi birçok doğal oluşumu animist bir görüşle benimsemişlerdir*” (Kaya, 1998: 39). Bu yüzden Hindistan’a gelerek yerleşen Āriler için de nehirlerin önemi çok büyük olmuştur. Su, saygı duyulan, hatta evrenin biçimlenmesinde özellikli bir rol oynayan ve kutsallık taşıdığına inanılan bir öğedir. Bu yüzden Hindu toplumu, nehirlere çeşitli isimler vererek tanrıçalaştırmışlardır. Yüceltilen su, dini uygulama, söyleyiş ve öğretiler içinde de yer almıştır. Āri toplum ve sonraki Hint halkı için vazgeçilmez bir öneme sahip olan Rigveda’da ilahlaştırılan su ve nehirlerle ilgili konular oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Nehirler, kuzeyden gelen Āriler için bir yaşam alanı oluşturmaktadır. Yaşamları boyunca her gün faydalandıkları nehir suları hiç bitmediği için nehri dışıl bir enerji ile özdeşleştirmişlerdir. Ārilerden sonra ortaya çıkan Hint uygarlıkları da yine bu bölgelere kurulduğunu Stein’in “*Kerala ve Tamil Nadu’nun güneyiyle Kuzey Pencap’taki Soan ve Beas nehir vadileri arasında ve bir kıyından diğerine; tahminen 400.000-150.000 yıl önce yayılmış bulunan taş devri bölgelerine göre insan topluluklarının Hindistan Yarımadası’na 500.000 yıldır yerleştiği düşünülüyor*” (Stein, 2015: 41) sözlerinden anlayabilmekteyiz.

Kültür Tarihi Açısından Hindu Toplumunda Su Kültü

İnsanlığın inanç değerlerinde bulunan *su kültü*³ tanımlarına genel anlamda bakıldığında; **Dünya İnançları Sözlüğü’nde**, “*evrenin özü sayılan ve kutsallığına inanılan sıvı... Doğadaki sonsuz çeşitliliğin temel bir özdekten çıktığı, bu özdeğin değişim ve görünimleri olduğu inancı hemen ilk inanç denebilecek kadar eskidir. Bu temel özdek Sümer’lerden Amerika yerlilerine, Antikçağ Yunan felsefesinden İslam dinine kadar bütün inançlarda su’dur. Müslümanların kutsal kitabı Kur’an, din ve dolayısıyla inanç alanının sonuncu ürünü olarak, bütün inançların bu ortak varsayımını şu tanrı sözüyle özetler: Bu varlıkların özü su’dur. (Ar. ve minel mai külli şey’in hayy). Suyun yoğunlaşmasından toprak ve suyun buharlaşmasından gök oluşmuş. Sümer inançlarında bunlar Ab-zu (tatlı su)’yla Tiamat (tuzlu su)’ın birleşmesinden doğar. İlk su vardı varsayımı Asya tasarımlarından Amerika ilkelleri tasarımlarına kadar bütün ilkel tasarımlarda ortaktır. Altay Türkleri tasarımlarına göre de evren yaratılmadan önce salt “su” idi. Yaşam suda başlamıştır,*

³ Özellikle inanişla ile ilgili araştırmalarda sıklıkla kullanılan *kült* sözcüğü, inanç ve uygulamalara sahip dini ritüellerdir. “Su kültü”, “dağ kültü”, “ağaç kültü” ve “ateş kültü” toplumlar tarafından uygulanan inançlardır. Sözcüğün kökeni Fransızca “culte” olup, İngilizce’ye “cult” Almanca’ya ise “kult” olarak geçmiştir. **Culte**, “1. Tapınma, tapınma, tapınış, tapınç. 2. Din; mezhep, 3. Ayin, ibadet. 4. Saygı, derin saygı; büyük sevgi” (Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük 1999:355); **cult**, “mezhep; çığır; inanç, tapınma” (İngilizce-Türkçe Redhouse Sözlüğü 1994:229); **kult**, “1. Kült, tapma, tapınma. 2. Din, mezhep; ibadet, ayin. 3. Mec. Aşırı düzeyde, çok derin saygı ve sevgi; taparcasına sevme” (Almanca- Türkçe Sözlük 1993:613) anlamlarına gelmektedir.

*inorganik özdek organik özdeğe suda dönüşmüştür, su içinde oluşan bitki (Phytoplanton) su içinde oluşan hayvana (Zooplanctan) dönüşmekle insansal yaşam da başlamış olmaktadır. Yunan mitolojisinde tanrıların bile su üstüne yemin etmeleri boşuna değildir. Anadolu, baştanbaşa bir ayazma (kutsal su)'lar ülkesidir.” (Hançerlioğlu, 2013: 469) ve **Farsça Sözlük'de**, “ab. “su” anlamına gelen ab, Avesta'da āpī, Sanskrit dilinde āp, Pehlevicede āp, īv, Farsça bazı lehçelerde af, av, ve ev şekilleriyle de görülür. Mazdeist kaynaklara Ābân, Ābân Yešt, Ābângân, Ābrîzân gibi sözcüklerin içinde de yer alır.” (Yıldırım, 2008: 25) olarak tanımlanmaktadır.*

Batılı kullanımlarıyla birlikte sözlüklerde yer alan kültürün “din” ve “tapınım” anlamları Hindu inanış sistemi için yakın bir yaklaşım ifade eder. Başka bir ifade ile “ağaç kültürü”, “dağ kültürü” ve “ateş kültürü” gibi ifadelerde yer alan “kült” bu varlıkların “din” olduğunu, bu varlıklar etrafındaki inanış ve uygulamaların da “tapınma” olduğunu belirtir. Kült bir varlığın Tanrı değil, tanrısal olduğunu anlatır. Hindu toplumda gerek evlilik törenlerinde gerekse kurban törenlerinde kullanılan ateş kültürü oldukça yaygındır. Ancak onlar için ateşi simgelen tanrı Agni'dir. Dini törenlerde kullanılan ateşin yanı sıra tanrısal bir özelliği de vardır. Hint toplumunun eski çağlarda inandıkları Vedizm dininin en önemli tanrılarından biri olan Agni'ye atfedilen ilahilerle ateş kültürünün izlerini açıkça görebiliriz. Ayrıca bu kültürün günümüze dek etkisi hala devam etmektedir diyebiliriz.

Bu konu hakkında Eliade'nin görüşleri oldukça önemli bir yere sahiptir; “*bütün ilkel din ve kültürlerde asıl ilahi varlık, yüceliğinden, ulaşılmazlığından ve aşkınlığından dolayı gökyüzü veya göksel bir varlıktır. Fakat bu görsel varlıkların tapınmada neredeyse hiçbir yeri yoktur. Çünkü bu göksel varlık veya varlıklar, yerlerini insanlara daha yakın başka dini formlara bırakır. Bu hareket göksel varlıkların aşkınlık ve pasifliğinden, daha dinamik, daha aktif ve daha ulaşılabilir formlara doğru bir harekettir. İnsana daha yakın ve somut olan daha ulaşılabilir formlar, 'kutsalın tezahürü (hiyerofani)' dır. Ona göre kutsalın tezahürü, elin altındaki bir nesne veya dünya kadar büyük bir şey, tanrısal bir figür, bir simge, ahlaki-manevi bir fikir olabilir. Kutsal kendisini, kendinden farklı bir şeyle ifade eder; eşyalarda, mitlerde, simgelerde açığa çıkar, ama hiçbir zaman tamamen veya doğrudan doğruya belirmez” (Eliade 1991: 91-104; Eliade 2005: 51-52; 69-80).*

Ayrıca “*yaratılıştta suyun etkisi Hint efsanelerinde de dikkat çekici bir biçimde yer alır. Rāmāyaṇa kahramanlık hikâyesine göre eski dünyanın her tarafı suyla kaplıdır. Yeryüzü suyun üzerinde yaratılmıştır. Varlığı her şeyden bağımsız olan Brahma dışındaki tanrıların tamamı suda meydana gelmişlerdir. Brahma ortaya çıkmış ve yeryüzünü suyun derinliklerinden çıkartarak dünyayı yaratmış, sonra da çocukları olarak kabul edilen kutsalları dünyaya getirmiştir. Güçlü Hint tanrılarından Vishṇu da sudan meydana geldiği için “suda hareket eden” anlamında Narayana olarak anılır” olarak Hint kültüründeki yerini tanımlayan Yıldırım ayrıca “*eski Hint halklarından birinin suya taptığını aktaran rivayetlere göre, 'suda bir melek bulunduğunu, suyun hemen her şeyin, bütün bitki ve canlıların aslını,**

hayatın temelini oluşturduğunu' belirtir. Eski Hint geleneklerinde suyu kutsayan törenler düzenlenip ona verilen değer gösterilir” (Yıldırım, 2008: 26-27) diyerek sosyo-kültürel açıdan Hint toplumunda su kültürünün önemini anlaşılabilir.

Rigveda’da Geçen Su İlahileri: “Apah⁴”

Hindu toplumun en eski kutsal kitabı olarak bilinen Rigveda, Hint alt kıtasına yaklaşık olarak M.Ö. 1500 yıllarında kuzeyden gelen Ārilere ait en eski edebi kayıttır. Sanskrit dilinin en eski biçimiyle yazılmış olan bu kitap 1028 ilahi (sukta) ve 10 kitaptan (mandala) meydana gelmiştir. Rigveda ve sonrasında yazıldığına inanılan Hint’e ait kutsal kitapların yazıldığı dönem Veda dönemi olarak adlandırılmaktadır. Vedalar dört tanedir: Rigveda (ilahi bilgisi), Samaveda (melodi bilgisi), Yacurveda (kurban bilgisi) ve Atharvaveda (büyü ve sihir formülleri). “Diğer Vedalar ve bundan sonra gelişen edebiyat ürünleri, kökünü ve kaynağını hep Rgveda’dan almıştır. Belli başlı Veda tanrıları şunlardır: İndra, Agni, Soma, Varuna, Sūrya, Vāyu, Mitra, Prithivi, Dyaus, Aditi, Ushas, Ribhu, Aşvinler, Marutlar, Apah, Rudra, Vishnu, Pushan, Brihaspati, Mātarişvan, Vişvakarman... vs. Ayrıca kötü ruhlar olan Apsaraslar, Gandharvalar, Rākshasalar, Pişāşacala, Suralar, Daityalar, Dānavalar vs. vardır” (Kaya 2003:165-166).

Bu çalışmada, Veda’ların ilki ve diğer Vedalardan daha büyük bir öneme sahip olan Rigveda incelenecektir. Rig sözcüğü Sanskrit kökenli bir kelime olup ric/rij isim kökünden gelmektedir.⁵ Ric sözcüğü de ‘ilahi, dua’ anlamlarına gelmektedir (Williams, 225). Bu ilahilerde belli başlı kullanılan şiir ölçüleri *gayatri*, *anushtubh*, *tristubh* ve *cagati* olarak bilinir.

Rigveda, o dönemin kültürü ve coğrafyası hakkında bilgiler verir. “Ariler Hindistan’ın kuzeyine yerleşmeye başladıkları tarihten itibaren, hayvancılığın yanı sıra tarımla da uğraşmaya başlamışlardı. Özellikle arpa, sonra da buğday ve pirinç ekmişlerdi. En değerli zenginlikleri sığır sürüleri idi. Bunları ele geçirmek ya da korumak için savaşmışlardı” (Kaya, 2016:15). Böylece diğer insanlar gibi, Āriler de kendi benzerlerinden ve düşünüş biçimlerinden tanrılar yaratmışlardır. Hiç şüphe yoktur ki kendi karakterlerine benzeyen savaş tanrısı İndra’yı bu düşünce sonucu ortaya çıkmış bir tanrı olarak bilinmektedir. Adına en fazla ilahi sunulan tanrı İndra’dır. Rigveda’nın yaklaşık 250 ilahisi tanrı İndra’ya, 200 ilahisi Agni’ye, 120 ilahisi de Soma adına sunulmuştur. Kitabın IX. Bölümü tamamen tanrı Soma’ya aittir. X. Bölümde ise; “Pururavas ve Urvaşi Öyküsü” X.95, “Yaratılış İlahisi” X.129, “Ka İlahisi” X.121, “Purusha İlahisi” X.90 gibi önemli ilahiler yer

⁴ Sanskrit kökenli bir kelime olup dişil “su; hava; ara bölge” anlamlarına gelmektedir. Vedik dönemde bu kelime hem tekil hem de çoğul anlam ifade etmektedir. Ayrıca, sular tanrıçalar olarak düşünülmektedir (Monier, 1990: 47).

⁵ Sözcükte bir *sandhi* kuralı vardır. ‘c’ sessiz harfi ‘v’ sessizi ile karşılaşınca ‘g’ ye dönüşmüştür.

almaktadır. Rgveda'da görüldüğü gibi bu ilahiler çeşitli tanrılar adına sunulmuş övgülerdir. “Bu tanrıların büyük bir çoğunluğu tabiat ile ilgilidir. Başlangıçta doğa olaylarına tapınılmış, zamanla da bu doğa olayları tanrılaştırılmıştır” (Can, 112). Kitapta geçen tanrı adlarının kökeninde adıyla eşdeğerde olan bir fiziksel temel vardır. Örneğin ince bir tül ile örtülmüş olarak kişileştirilen Ushas ‘şafak’ tanrıçası ve bir ateş biçiminde düşünülen Agni ‘ateş’ tanrısıdır. Veda tanrıları ait oldukları doğa olayı ile aynı ismi almış olmalarına rağmen onlara kişileştirme yoluyla insani özellikler atfedilmiştir. Dyaus ‘gökyüzü, cennet’, Prthivī ‘dünya’ Surya ‘güneş’, Ushas ‘şafak’ tanrı ve tanrıçaları gibi otuz üç tanrı adı geçtiği bilinmektedir.

Bu anlatımlardan ilahilerin yazıldığı dönemden tarımın az da olsa önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Çünkü yerleşik hayata geçen insanoğlunun temel geçim kaynağı olan tarım için en büyük gereksinim sudur. Hintliler bu gereksinimleri doğrultusunda toprağa düşen tohumun büyüüp gelişmesini sağlayan suyu dini inanışları çerçevesinde kutsallaştırmıştır. Dünya mitolojisi sözlüğünde su maddesi ise şöyle geçmektedir: “*Evreni meydana getiren temel unsurlardan birisi olan su pek çok kültürde ateşin karıştı ve tamamlayıcısı kabul edilmiştir⁶. Su özellikle akarsular yine pek çok kültürde sağlığın sembolü olarak görülmüş bu yüzden abdest veya vaftiz gibi arındırma amaçlı dini eylemlerin parçası haline getirilmiştir. Ortadoğu kaynaklı söylencelerde içilmesi insana gençlik veya sonsuz sunan ab-ı hayat adlı pınarın varlığı dikkat çekicidir. Türk söylencelerinde balık vermesi için sunular sunulan ‘su iyesi’ adlı bir varlığın bahsi geçmekle birlikte Hint-Avrupa mitolojilerinden farklı olarak bir su tanrısının varlığından söz etmek güçtür (Öztürk 2016: 1075).*” Hayatlarında suya o kadar büyük bir önem vermişlerdir ki, tıpkı İndra ve Agni tanrılarına sundukları gibi suya da ilahiler sunmuşlardır.

Örneğin Rigveda'da suyun bahsi ilk olarak birinci kitabın son ilahisinde geçmektedir. I. 191. “Su, Çim, Güneş” adına sunulan bu ilahi 16 beyitten (şlokadan) oluşmaktadır. Bunu ikinci kitabın yine son ilahilerinden olan II. 35 “Suların Oğlu” adına sunulan ilahi izler. Bu ilahide 15 beyitten oluşmaktadır. Daha sonra iki kere yedinci kitapta VII. 47. “Sular” ve VII. 49. “Sular” adına ilahiler sunulmuştur. Son olarak onuncu kitapta X. 9. “Sular”, X. 19. “Sular ve İnekler”, X. 30 “Sular; Suların Oğlu” ve X. 75 “Nehirler” su ilahilerinin bahsi geçmektedir.

I, 191 (aptrnasūrya) Su, Çim, Güneş⁷

1- Zehirli, hafif zehirli, suda zehirli kurt! İki yaratık da hiç görünmeden sokar; zehiri beni yaraladı.

⁶ Hint ateş tanrısı Agni'nin doğuş biçimlerinde de su yer almaktadır.

⁷ Rgveda, çev. Korhan Kaya, İş Bankası ve Kültür Yayınları Ankara: 2018 s. 190-191.

2- Onlar görünmeden gelir öldürürler. Öldürür, kaybolurlar. Onlar onları öldürür kaçarlar. Çürüte çürüte ölüme gönderirler.

3- Bu yaratıkların hepsi Şara, Darbha, Kuşara, Sairya, Munca ve Vīrana otlarında görünmeden yaşarlar; zehirleriyle beni yaraladılar.

4- İnekler ahırlarında yaşarlar, av hayvanları kendi barınaklarını ararlar; o şeyler beni soktuğunda insanların ışıkları söner.

5- Ya şu sürüngenler! Akşam vakti hırsız gibi gizlenirler. Her şeyi görürler, kendileri görülmezler. O yüzden çok tetikte olun.

6- Gökyüzü senin baban, yeryüzü anan, Soma erkek kardeşin, Aditi kız kardeşin! Görünmeden her şeyi gören; sessiz kal ve mutlu yaşa.

7- Omuzdan veya başka organdan sokanlar, iğne gibi, çok zehirli! Görünmeyenler, birlikte kaybolur gidirsiniz.

8- Görünmeyen şeyleri öldüren, her şeye bakan Güneş, doğu yönünde yükselir. Görünmeyenleri ve gecenin kötü ruhlarını yok eden!

9- Güneş Tanrısı yükseldiğinde her şeyi kavurur. Āditya da tepelerden ortaya çıkıp görünmeyebleri yok eder.

10- Ben zehiri güneşe asarım, tıpkı şarapçının evinde asılı şarap testisi gibi. Ne o ölecek ne de biz. Onun yolu uzak; o doru atlarla tatlı besin için sana gelir.

11- Bu küçük kuş senin bütün zehirini yutar. Ne o ölecek ne de biz. Onun yolu uzak; o doru atlarla tatlı besin için sana gelir.

12- Ateşin üç kere yedi defa parlak kıvılcımları zehirin gücünü yutar. Ne onlar ölecekler ne de biz. Onun yolu uzak; o doru atlarla tatlı besin için sana gelir.

13- Doksan nehir ve dokuz daha güçleriyle zehirin etkisini durdururlar. Hepsinin adı korunur. Onun yolu uzak; o doru atlarla tatlı besin için sana gelir.

14- Dişi tavuslar üç kere yedi defa, genç kız kardeşler de öyle, zehirle uzaklara taşınırlar, tıpkı ellerinde testi taşıyan kızlar gibi.

15- Zehirli böcek çok küçüktür; o yarattığı taşla ezerim. O zehiri buradan döndürür, uzak ülkelere gönderirim.

16- Dağ tarafındaki uzak bir yerden zehirli böcek konuştu ve dedi ki: Akrebin zehirinde güç yok; ey akrep, senin zehirin az.

II, 35 (apām napāt⁸) Suların Oğlu ⁹

1- Kazanç (çapul) isteğiyle bu güzel sözleri ona söylerim, Suların Oğlu şarkılarımı kabul buyursun. Hızlı giden o (āshuman) muhtemelen onları süsleyecektir, çünkü onlardan hoşlanacaktır.

2- Güzel şekillendirilmiş ilahimizi ona kalpten okuyalım. O onun değerini bilmeyecek mi? Dost Apām Napāt maneviyatının büyüklüğüyle var olan her şeyi yarattı.

3- Bazıları birbirine karışır, bazıları da ona (denize) akar. Nehirler ortak bir havuzu doldururlar. Saf sular her taraftan parlak Apām Napāt'ı kuşatırlar.

4- Hiç asık yüzlü olmayan, dikkatle süslenmiş genç kızlar, genç olan onu beklerler. Yakıtsız yanan ve yağla sarılı olan o, parlak ışınları ve görkemli güzelliğiyle parlar.

5- Ona, üç göksel kız, beslemek için yiyecek verirler, tanrıçalardan zarar görmez tanrıya. O da sulara oyuklar açtı ve onlardan süt emdi, onlar ona ilk anneler oldular.

6- Atın¹⁰ doğuşu buradadır ve göktedir. Efendilerimizi kötülük ve zarardan koru. Yıkılmaz olan o, uzaktaki işlenmemiş (doğal) kalelerde barınır ve ona kötü ruhlar erişemez.

7- Evi bereketli bir süt ineği olan o, mükemmel besini yiyerek yaşam gücünü artırır. Suların Oğlu sulara güç kazanarak tapınıcısına parlar ve ona zenginlik verir.

8- Sulara duran sonsuz, kutsal ve parlak olan o, genişçe parlar. Diğer canlılar ve bitkiler ondan doğarlar ve kendi nesillerini çıkartırlar.

9- Işık giyinmiş olan Suların Oğlu kalktı ve eğik suların kucasına yerleşti. En yüksek ihtişamını takınarak altın rengiyle onun etrafından aktı.

⁸ Suların oğlu anlamına gelmektedir.

⁹ A.g.e. 229.

¹⁰ Anlamı belirsiz.

10- O, altın görünüşün altın biçimidir, Suların Oğlu altın renklidir. Altından doğum yerine yerleştirildiğinde altın verenler onu besinle beslediler.

11- İşte güzel yüzü ve hayırlı adı böyle olan Suların Oğlu, gizlilik içinde gelişti. Altın renkli olan onu genç kızlar yakıp tutuşturdular.

12- Çokluğun dostu olan ona sunularla, saygılarla ve kurbanlarla tapınırız. Onu yeniden parlatırım, yongalarla desteklerim, yiyeceklerle beslerim, ilahilerimi düzerim.

13- Boğa¹¹ kendi yaşam tohumunu onların içinde üretti. O bir bebek gibi onları emer, onlar da onu öper. Solmaz renkli Suların Oğlu başka bir bedendeymişçesine burada çalışır.

14- Asla kaybolmayan ışınlarıyla parlayarak en yüce noktada barınır. Sular, besin olarak getirdikleri yağla, çevrelerinde dolaştıkları evlatlarını besler.

15- Ey Agni, ben insanlara iyi koruma ve efendilerimize de güzel ilahiler sağladım. Tanrının lütfettiği her şey hayırlıdır. Kutsal tapınmamızda güçlü evlatlarımızla yüksek sesle dua şarkıları okuyalım.

VII, 47 (āpah) Sular¹²

1- Ey Sular, bugün sizden saf tazelik dalgasını alalım; o dolgun damlaları ve zengin tatlılığıyla İndra'nın ilk içeceği olmuştur.

2- Ey Sular, gidişi hızlı olan sellerin nesli, tatlı dalgaları korusun; onlar İndra'yı ve Vasuları mesut ederler. Biz dindarlar bugün sizden bunu kazanabiliriz.

3- Kendi tabiatlarında mutlu, her şeyi temizleyen sular tanrıçaları tanrıların yoluna sürerler. Onlar İndra'nın kanunlarına asla karşı gelmezler. Sulara bolca yağ sunalım.

4- Sūrya parlak ışıklarını onlara gönderir, İndra gezinmeleri için yollar kazar. Bu akıntılar bize geniş alanlar ve özgürlük versinler. Lütuflarınızla bizi hep koruyun, ey tanrılar!

¹¹ Agni.

¹² A.g.e. 541.

VII, 49 (āpah) Sular¹³

1- En büyüğü Okyanus olan Sular, denizin ortasından taşıp hiç dinlenmeden saflaştırarak akarlar. Şimşek taşıyan güçlü Indra 'nın kendilerine kanal açtığı tanrıça Sular bana yardım etsin.

2- Gökyüzünden gelen, yerde kanal açan veya aniden ortaya çıkan, saflaştırıcı, parlak Sular okyanusa akarlar. Tanrıça Sular beni korusun.

3- Hükümdar Varuna'nın gözlediği insanların doğruluğu ve yanlışlığı arasında akarak tatlılığı imbikler. Parlak ve temizleyici tanrıça Sular bana yardım etsin.

4- Hükümdar Varuna, Soma ve tüm tanrılar ondan güç ve kuvvet içerler. Vaişvānara Agni ona girer; tanrıça Sular bana yardım etsin.

X, 9 (āpah) Sular¹⁴

1- Ey Sular, siz iyilikseversiniz, o yüzden bize yardım edin; bize kazandıracığınız enerjiyle çok mutlu olabiliriz.

2- Sahip olduğunuz en kıymetli şey olan hayat özünden bir parça da bize verin, tıpkı çocuklarını besleyen anneler gibi.

3- Siz her kimin barınağına gelerseniz ona yardım edersiniz ve ey Sular, siz bize üretici güç verirsiniz.

4- Ey tanrıça Sular, bize içecek olun, bize yardımcı ve kutsayıcı olun. Onlar bize sıhhat ve güç vermek için aksınlar.

5- Onlar değerli şeyleri idare eden kraliçelerdir. Sular'dan bize merhem olmalarını dilerim. Onların insanlar üzerinde müthiş kontrolleri vardır.

6- Soma bana söyledi, Sular'da şifa veren her ilaç varmış. Agni de herkesi kutsuyormuş.

7- Ey Sular, bedenimi hastalıktan korumak için bana ilaç yağdırın, öyle ki Sūrya'yı görebileyim.

¹³ A.g.e. 542.

¹⁴ A.g.e 811.

8- *Ey Sular, işlediğim günahdan, yaptığım kötülükten, söylediğim yalandan veya yanlışlıkla ettiğim küfürden beni sakının.*

9- *Bugün aradığım Sular nemleriyle birlikte geldiler. Ey sütü bol Agni, gel ve görkeminle sar beni.*

X, 9 (āpah) Sular¹⁵

1- *Ey Sular, siz iyilikseversiniz, o yüzden bize yardım edin; bize kazandıracağınız enerjiyle çok mutlu olabiliriz.*

2- *Sahip olduğunuz en kıymetli şey olan hayat özünden bir parça da bize verin, tıpkı çocuklarını besleyen anneler gibi.*

3- *Siz her kimin barınağına gelerseniz ona yardım edersiniz ve ey Sular, siz bize üretici güç verirsiniz.*

4- *Ey tanrıça Sular, bize içecek olun, bize yardımcı ve kutsayıcı olun. Onlar bize sıhhat ve güç vermek için aksınlar.*

5- *Onlar değerli şeyleri idare eden kraliçelerdir. Sulardan bize merhem olmalarını dilerim. Onların insanlar üzerinde müthiş kontrolleri vardır.*

6- *Soma bana söyledi, Sular'da şifa veren her ilaç varmış. Agni de herkesi kutsuyormuş.*

7- *Ey Sular, bedenimi hastalıktan korumak için bana ilaç yağdırın, öyle ki Sūrya'yı görebileyim.*

8- *Ey Sular, işlediğim günahdan, yaptığım kötülükten, söylediğim yalandan veya yanlışlıkla ettiğim küfürden beni sakının.*

9- *Bugün aradığım Sular nemleriyle birlikte geldiler. Ey sütü bol Agni, gel ve görkeminle sar beni.*

Suyun enerji ile birlikte insanoğluna hayat verdiği, hayatın özü olduğu, üretici bir güç özelliği ile tarıma dayalı olan hayatlarını kolaylaştırdıklarından bahsedilmiştir. Hayat özü ile özdeşleştirildiğinden dişil bir enerji olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca hastalıklardan kurtulmak için şifa veren bir yönü olduğunu bununla birlikte günahlardan ve kötülüklerden arındıran bir özelliği ile bilindiği dizelerde görülmektedir. Aynı zamanda bir beyitte hem sudan bahsedip hem de Agni ve Surya tanrıların adının geçmesi de yine onlar kadar büyük bir öneme sahip olduğunu anlayabilmekteyiz.

¹⁵ A.g.e 811.

X, 30 (āpah; apām na pāt vā) Sular; Suların Oğlu¹⁶

1- Ruhun hızlı hareketi gibi din adamı da göksel sulara doğru hızla gitsin, Mitra ve Varuna'nın görkemli besinine. Ona uzaklara yayılan bu duayı sunarım.

2- Adhvaryular, sunularla hazır olun ve özlemle özlem içindeki sulara gelin, eflatun renkli kartalın aşağıya baktığı. Bugün bu akan dalgayı becerikli elle akıtın.

3- Ey siz Adhvaryular, su haznesine gidin; sunularınızla Suların Çocuğuna¹⁷ tapının. O kutsanmış suyu şimdi size verecek, o yüzden tatlılık dolu Soma'yı sıkın.

4- O yakıtla beslenmeden sulara ışıltıyla parlar, ermişler kurbanlarında ona tapınırlar. Suların Çocuğu, tatlılık dolu suları ver, onlar İndra'ya da kahramanlık gücü verirler.

5- Soma zevkiyle coşanlar ve keyiflenenler güzel kadınlarla birlikte olan genç adamlar gibidirler. Ey Adhvaryu, sulara git ve akıtıldığını şifalı otlarla temizle.

6- Kızlar genç âşıkları önünde eğilirler, o onlara aşkla gelir, onlar onu sevgiyle karşılarlar. Adhvaryuların ve göksel suların kalpleri ve istekleri uyum içindedir.

7- Hızla hapsedildiğinde o sana yer açar, seni güçlü lanetten kurtarır. İndra'ya bile besini bol akıntı gönderir; ey Sular, dalganız tanrıları memnun eder.

8- Ey Nehirler, ona besini bol dalgalar gönderin, o sizin ürününüz ve tatlılık kuyunuzdur. Yağla sıvanmış, kurbanlarda yakarılmış siz zengin Sular, yakarışımı işitin.

9- Ey Nehirler, keyif veren sularınızı gönderin ki İndra içsin, ikizler onu eyleme koyar. Bulutlardan çıkan kuyu üçlü biçimiyle dolaşır, damlatarak yer değiştirir.

10- Çifte akıntılarıyla bu sarmal akan akıntılar, tıpkı sığır sürücülerini gibi, aşağı çayırları ararlar. Birlikte kalan, birlikte büyüyen, dünyanın anaları, kraliçe suları Rishi onurlandırır.

¹⁶ A.g.e 834.

¹⁷ Muhtemelen Agni.

11- *Kutsal tapınmayla kurbanımızı gönderin, zenginlikler kazanmak için ilahi ve duayı gönderin. Ey Sular, kurban için memeyi açın; çağrımıza merhametle kulak verin.*

12- *Zira, ey zengin sular, siz tüm hazineleri kontrol edersiniz; hayırlı bir akıl ve Amrita getirin. Sizler özgür zenginliklerin kraliçelerisiniz; Sarasvatī, ozana uzun ömür ver.*

13- *Buraya gelen ve süt, besin ve yağ taşıyan, İndra için sıkılmış Soma'yı taşıyan sulara bakarken onlar Adhvaryular tarafından uyum içine sokulurlar.*

14- *Ey dostlar, Adhvaryular, yaşayan varlıklar için zenginlikle gelen onları kendi yerlerine yerleştirin. Siz Soma getirenler, onları, suların dölleriyile uyum içinde, kutsal çimlere oturtun.*

15- *Özlem duyan Sular şimdi bu çimlere getirilir; Dindarlar tapınmamızda yerlerini alırlar. Adhvaryular, Soma suyunu İndra için sıkın ki tanrılara hizmet kolay olsun.*

Rigveda'da Nehir İlahisi: “Nadyah¹⁸”

Sular genellikle doğumla, kadınsı bir olguyla, rahimle, yaşamın özü olduğu için tazelik ve doğurganlıkla bağdaştırılan bir ana tanrıça sembolüdür. Kendi kendini yok eder, arındırır ve yeniden doğar. Kuruluk ve ölümün durağanlığının tam tersine akıcı olması sebebiyle kan ile bağdaştırılmaktadır. Böylece yaşama girerler ve onu canlandırırlar. Bu yüzden yaşamı kutsallaştıran Hindu inancına göre, Ganj nehrinde yıkanmanın tüm günahlardan arındırdığı bilinmektedir. Suyla yıkanma sadece yeni saf yaşama dönüş olarak değil aynı zamanda ruhun dünyaya dönüşünün de bir sembolüdür. Ganj nehri yaşama gücü sağladığı gibi ölüm gücü de sağlamaktadır. Öldükten sonra yanan vücutların külleri yine Ganj nehrinde sonsuzluğa bırakılır. Böylece güneşi ve ayı tanrılaştıran Āri toplumu, nehirleri de birer tanrıça olarak sembolleştirdiler. Dişil bir enerji ile özdeşleşen bu nehirler kutsal bir varlık olarak nitelendirildiler.

Su adına sundukları ilahilerin yanı sıra nehirlerin isimlerinden de ayrı ayrı bahsetmişlerdir. Rigveda'da adı geçen ve tanrıçalaştırılan nehirler şunlardır: Sarasvatī, Sindhu, Rasā, Canhāvī, Vipāsh, Şutudrī, Drshadvatī, Apayā, Cahnāvī, Sarayu, Kushavā, Parushnī, Kubhā, Krumu, Yamunā, Hariyupīyā, Yavyāvatī, Gangā, Asikni, Gomatī, Suvāstu, Arcikīyā, Susoma, Aushumatī, Mehatnu, Susartu, Trishtāmā, Vitastā, Marudvçdhā, Ashmanvatī. İsimler Sanskrit kökenli olup kelimelerin cinsleri dişildir.

¹⁸ Sanskrit kökenli bir kelimedir. Dişil; *nadī* kelime köküyle 'nehir' anlamına gelmektedir (Kaya, 2006: 162).

Günümüzde nehirlerin bazıları kuruyarak yok olmuşken bazıları hala varlığını sürdürmektedir. Ancak hiçbir zaman kutsal olma özelliklerini kaybetmemişlerdir.¹⁹

Şimdiki coğrafi konumları Afganistan ve Pakistan olan bu nehirler o zamanlarda Hindistan sınırları içindeydiler. Genellikle kuzey bölgelerde yer alan nehirler Ārilerin kuzeyi istila ederek orada yaşadıklarının büyük bir kanıtıdır. Çünkü Rigveda'da Narmada, Tapati, Manahadi, Godavara ya da Kasveri adındaki nehirden hiç söz edilmez. Buradan sadece kuzeye yerleşip orada yaşamlarını sürdürdükleri anlaşılmaktadır. Aslında şimdiki adı Ganj olan Ganga nehrinin de pek bahsi geçmez. Oysaki şuan çok büyük bir öneme sahip olan bu nehir o zamanlar pek bilinmemektedir.

Yukarıda görüldüğü gibi en çok bahsedilen nehirler onuncu kitapta yer almaktadır. Ancak isimleri her kitapta bahsedilen nehirler arasında yer almayan Sarasvatī'nin sadece ikinci kitapta anılması dikkati çeken konular arasındadır. Bu da Rigveda'nın birinci ve onuncu bölümlerinin sonradan yazılmış olması şüphesini güçlendirmektedir. Diğer bir yandan, Āriler için en önemli nehir Sindhu'dur. Çünkü Sindhu nehrinin iki ana kolu ve beş tane de küçük kolu bulunmaktadır. Bu nehir beraberinde toplam yedi nehri birden beslemesiyle tam bir anaç yapıya sahiptir. Ancak Sindhu nehri de konumundan dolayı sonradan keşfedilmiş ve dördüncü kitaptan itibaren kendisiyle birlikte beslediği kolları da fark edilmeye başlamıştır.

İkinci ve yedinci kitaptaki nehirlerin isimlerinin az geçmesi o kitapların ilahilerinin az olduğu anlamına gelmemektedir. Çünkü ikinci kitap 43 ilahiden oluşmasına rağmen yedinci kitap 104 ilahiden oluşmaktadır. İkinciye oranla daha fazla ilahisi olan yedinci kitapta nehirlerin bahsi çok geçmemektedir.

Nehirlerin isimleri herhangi bir beyitte geçmesinin yanı sıra öneminin büyük bir göstergesi olarak onuncu kitabın 75 ilahisi "Nehirler" başlığıyla kitapta yer almaktadır. İlahi ise şöyledir:

X, 75 (Nadyah) Nehirler²⁰

1-Ey Vivasvān'ın yerindeki Sular, ozan sizin emsalsiz büyüklüğünüzü dile getirecek. Nehirler yedi kere yedi üç katlı akarlar; Sindhu büyüklükte hepsini geçer.

¹⁹ Hala var olan nehirlerin günümüzdeki isimleri ise şöyledir: Gomati – Gomal; Krumi – Kurram; Kubha-Kabul; Suvastu- Svat; Sindhu- İndus; Şudutri- Satluc; Vipasa- Beas; Parushni – Ravi; Asikni- Chenab; Vitasta-Chelum. (<http://www.facts-about-india.com/socio-economic-life-in-rig-vedic-period.php>) Erişim Tarihi : 25.05.2018.

²⁰ Rigveda, çev. Korhan Kaya, İş Bankası ve Kültür Yayınları, İstanbul:2018 s. 885-886.

2-Ey Sindhu, sen yarışı kazanmak için koşarken Varuna senin önündeki kanalları bir bir açtı. Sen tüm akıntıların efendisi ve lideri olduğun sürece yeryüzünün bütün kayalıklarını geçersin.

3-Kükremesi yerden havaya doğru yükselir; parlayan ışığıyla sonsuz gücünü ortaya koyar. Buluttan çıkan şimşekle inen yağmur seli gibi Sindhu da boğa sesiyle böğürerek akar.

4-Bebeklerine koşan analar, sütleriyle koşan inekler gibi, Sindhu da kükreyen nehirleriyle sana doğru akar. Bu tez akan kollarınla, ordu kollarına sahip savaşçı bir krala benzersin.

Bu övgüm sizedir ey Gangā, Yamunā, ey Şutudrī, Parushnī ve Sarasvatī. Ey Asiknī, Vitastā, ey Marudvridhā, Ārcikīyā, ey Sushomā sesimi duyun.

5-Sen önce Trishtāmā, Rasā, Susartu ve Şvetyā ile öne fırlayıp akmak istersin ey Sindhu! Sonra da Kubhā, Mehatnu, Kurumu ve Gomatī ile yolunu bulursun.

6-Beyaz ışıklarıyla ve parlayarak gücünü gösteren o, müthiş sesiyle bölgeden bölgeye ilerler. Canlıdan daha canlı Sindhu'nun zaptı zordur; benekli bir kısrak gibi güzel, bakılması hoştur.

7-Sindhu at yönünden, araba, giyim-kuşam, altın, mal-mülk, soylu işler yönünden zengindir. Kutlu Silamāvātī ve genç Ūrnāvātī tatlılık ve zenginlikle dolu olarak kendilerini sarf ederler.

8-Atlarla çekilen parlak arabasını koşan Sindhu, bu arabayla savaşında büyük ganimetler kazanacak. Ben onun gücüne, zapt edilmez şaniyla akışına dua ederim.

Bu beyitlerde Sindu nehrinin büyüklüğünden ve diğer nehirleri bu emsalsiz büyüklüğü ile geçeceğinden bahsedilmiştir. Nehrin akışı yerden havaya yükselişi olarak anlatılmaya çalışmış hatta 'kükreme' kavramı ile tanımlanmıştır. Gangā, Yamunā, Şutudrī, Parushnī, Sarasvatī, Asiknī, Vitastā, Marudvridhā, Ārcikīyā ve Sushomā gibi diğer nehir isimlerine de övgüler sunduğunu belirterek onları yüceltmıştır. Canlıdan daha canlı Sindhu ifadesi; onun sürekli akan, aktıkça yenilenen bir suyu olarak belirtilmiştir. Bu yüzden de zaptı zordur diyerek bu akışkanlığın hızlı olduğu vurgulanmıştır.

Her şeyin ve tüm varoluşun kaynağı olan suyun, Rigveda'da geçen X,129 "Yaratılış il ahisi"²¹ beyitlerinde "Kavranılmaz ve engin olan su muydu?" sorusu bile ona verilen önemin büyüklüğünü açıkça koymaktadır. Evrenin yaratılması bile suya bağlamışlardır. Bu da bize eski yunan filozofu Thales'in "Her şeyin kaynağı sudur" demesiyle suyun eski

²¹ O zaman ne yokluk, ne de varlık vardı, Ötede ne bir cennet ne de bir gökyüzü vardı. O neyi kapsadı? Nerede? Kimin korumasında? Kavranılmaz ve engin olan su muydu? (Kaya, 1992:169)

çağlardan beri var olan önemini vurgulamaktadır. Rigveda ilahilerinde adı geçen nehirlerin yanı sıra örneklerini incelediğimiz “I. 191 “aprnasūrya” “Su, Çim, Güneş”; II. 35 “apāmnapat” “Suların Oğlu”; VII. 47; VII. 49; X.9, “āpah” “Sular” ; X.19 “āpah; gāvo vā” “Sular ve İnekler” ; X.30 “āpah; apām na pāt vā” “Sular; Suların Oğlu” ve X.75 “nadyah” “Nehirler” gibi ilahiler suya atfedilen ilahilerdir (Griffith 1920). Bu da önemli tanrılarından olan Indra ve Agni'ye atfedilen ilahiler gibi “su” ilahilerinin de yer alması suyun bir hayat kaynağı olduğunun göstergesidir. Eliade bu konuyu; “*ne tür bir kültürel örüntü söz konusu olursa olsun su, kozmogonide, mitlerde, ritüellerde, ikonografide her zaman aynı işlevi görür; her biçimin öncülü her yaratının desteğidir. Suyu batma, ilk biçime geri dönüşü, yeniden yaratılışı, doğumu simgeler; çünkü suya batma, biçimlerin biçimlerini kaybedişidir ve varoluş öncesindeki ayrışmamış olanla yeniden bütünleşmektir; sudan çıkış biçimin ilk kez dışa vurulduğu yaratılış eyleminin tekrarıdır. Bütün bu potansiyel güçleri kendinde toplayan su yaşamın simgesidir. Tohumlar açısından zengin olan su, toprağı, hayvanları ve kadınları döller*” (Eliade, 2003: 79) olarak açıklamaktadır. Böylece su kaynakları Tanrıça'nın armağanı gibi kutsallaştırıldıklarından bunlar üzerine kültler oluşturulmuştur.

Hintliler, suyun ruhsal ve bedensel arındırma özelliğinden dolayı su ile ilgili olan inanışlar da önemli bir rol oynamaktadır. Yaşam alanlarının etrafına kurulan nehirler, hem geçim kaynakları olması açısından hem de kutsal bir özellik göstermesiyle kült olma özelliği göstermektedir.

Son olarak Veda dönemindeki insanların doğa olayları karşısındaki çaresizlikleri, umut ve umutsuzlukları, birtakım tapınma biçimlerinin ve tapınacak tanrı ve tanrıçaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Daha sonra kişileştirilen bu varlıklara insan hayat tarzları örnek alınarak bir kısım görevler yüklenmiştir. Çalışmaya konu olan su kültürü, insani bir statü olan annelik karakteri işlenmiştir. Hangi toplumda olursa olsun dünyanın neresinde yaşanırsa yaşansın tüm insanlığa hitap eden ortak değerler bulunmaktadır. İnsanlığın varoluşunda önemli rol oynayan ve insan hayatı boyunca sahip olduğu önem tartışılmaz bir gerçekliktir. Su ile ilgili anlatıların genelde doğurgan bir varlıkla özdele ise kadınlara ve hatta annelerle özdeşleştirilmesi, Hinduların suya verdikleri önemin bir ispatıdır. Doğurgan olan kadın bir şekliyle hayatın devamını sağlamaktadır. Suyun da o dönemki Hindu toplumu için aynı işlevi gördüğü anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Can, H. Derya. (2003) *Hintlilerin ilk aşk öyküsü pururavas ve urvaşi*, AÜ, DTCF Dergisi, 112-117.
- Chandra, A. (1925). *Rgvedic culture*. Calcutta: Revised and Enlarged Edition.
- Eliade, Mircea (2003). *Dinler tarihine giriş*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Griffith, T.H. (1920). *The Hymns of the rigveda Vol I-II*. Benares: Printed and Published by E.J. Lazarus and co.
- Hançerlioğlu, Orhan. (2013). *Dünya inançları sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kaya, Korhan. (1992). *Yaratılış ilahisi (Rigveda X,129)*, AÜ, DTCF Dergisi, 35 (2) 167-181.
- Kaya, Korhan. (1998). *Hintlilerde tanrı*. Ankara: Kaynak Yayınları.
- Kaya, Korhan. (2003). *Hint mitolojisi sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kaya, Korhan. (2016). *Hint felsefinin temelleri*. Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Kaya, Korhan. (2006). *Sanskrit-Türkçe sözlük*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Macdonell, A. A. (1900). *A History of sanskrit literature*. London: William Heinemann.
- McNeill, William H. (2015). *Dünya tarihi*. çev. Alaeddin Şenel. Ankara: İmge Kitabevi.
- Öztürk, Özhan. (2016). *Dünya mitolojisi*. Ankara: Nika Yayınları.
- Rigveda*. (2018). çev. Korhan Kaya, İstanbul: İş Bankası ve Kültür Yayınları.
- Talageri, S. G. (2000). *The Rigveda a historical analysis*. New Delhi: Aditya Prakashan.
- Williams, Monier. (1990). *A Sanskrit-english dictionary*. Oxford: Clarendon Press.
- Winternitz, M. (1927). *A History of indian literature*. Calcutta: At the Calcutta University Press.
- Yıldırım, Nimet. (2008). *Farsça mitolojisi sözlüğü*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- <http://www.facts-about-india.com/socio-economic-life-in-rig-vedic-period.php>